

JEL Classification: G10

Улич Оксана Михайлівна
аспірантка кафедри обліку і аудиту
Ковалюк Андрій Олексійович
к.е.н., доцент кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна

НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Тези присвячено дослідженню ключових індикаторів нестабільності фінансового середовища України в сучасних реаліях та їх вплив на фондовий ринок, а також аналізу стану держави за підсумками 2022 р. в умовах війни. Так як розвиток будь-якої країни неможливий без розвиненого фондового ринку та успішного його функціонування.

***Ключові слова:** фондовий ринок, державний бюджет, доходи населення, міграція, темп інфляції.*

В епоху глобальних економічних зрушень, науково-технічного прогресу, непередбачуваних надзвичайних ситуацій (пандемія COVID-19, війни, природні явища) постали нові виклики, ризики, тенденції перед економіками кожної країни світу. Як відомо, ключовою потребою будь-якої держави у процесі розвитку є наявність капіталу. Фондові ринки відіграють одну з важливих ролей в процесі формування капіталу. Так як їх функціонування передбачає та сприяє забезпеченню можливостей мобілізації, розподілу великих обсягів фінансових ресурсів між галузями та сферами економіки. Основним з факторів впливу на функціонування фондового ринку держав є питання нестабільності фінансового середовища. Ключовими факторами, які відображають повну картину нестабільності фінансового середовища є: ВВП на душу населення, державний борг країни, темп інфляції, доходи населення, політична ситуація в країні.

ВВП (Валовий внутрішній продукт). Розрізняють номінальний та реальний ВВП. Реальний ВВП на відміну від номінального, скорегований на інфляцію, тому він дозволяє дізнатись більш правдиву оцінку зростання або падіння виробництва в країні. За останні 10 років (2012-2021 рр.), спостерігалася позитивна динаміка зростання реального ВВП на душу населення України в доларах США, беручи до уваги середній курс обміну по роках. Так як у 2012 р. розмір реального ВВП склав \$3,581, а у 2021 р. становив \$3,864 (на основі даних Мінфіну та НБУ [1]). Враховуючи значні наслідки на економіку України внаслідок розпочатої війни Росії проти нашої держави у 2014 р. (так званої Антитерористичної операції), а саме зруйнування інфраструктури Донбасу, де знаходилась більша частина важкої промисловості, досить непоганий результат зростання. Відповідно до даних Світового банку, Україна посідає 130-е місце у рейтингу ВВП на душу населення у 2020-2021 р. Аналізуючи стан держави після 24 лютого 2022 р., жорстока війна завдає важких ударів по нашій економіці.

Наслідками російської агресії є зростання цін, скорочення зарплат, в деяких містах та районах закриття підприємств. Мільйони людей втратили роботу, житло, опинилися за кордоном. За підсумками 2022 р., Міністерство економіки України попередньо оцінило падіння ВВП на 30.4% з похибкою 2%. Даний результат є найгіршим з часів незалежності, але кращим ніж очікували більшість експертів після початку бойових дій. Крім цього, значних збитків завдало багато ракетних ударів по енергетичній інфраструктурі, що в свою чергу вплинуло на активність бізнесу та його настрої.

Державний борг. Традиційно, державний борг країни поділяють на зовнішній та внутрішній, а також додаткові витрати на генерацію електрики. За даними Міністерства фінансів України, станом на 31 січня 2023 р. Україна винна 4 258,20 млрд грн або 116,44 млрд дол. США [2]. Позики від міжнародних фінансових організацій (1236.41 млрд грн.) та ОВДП (1418.74 млрд. грн.) становлять основну частину боргу (рис. 1).

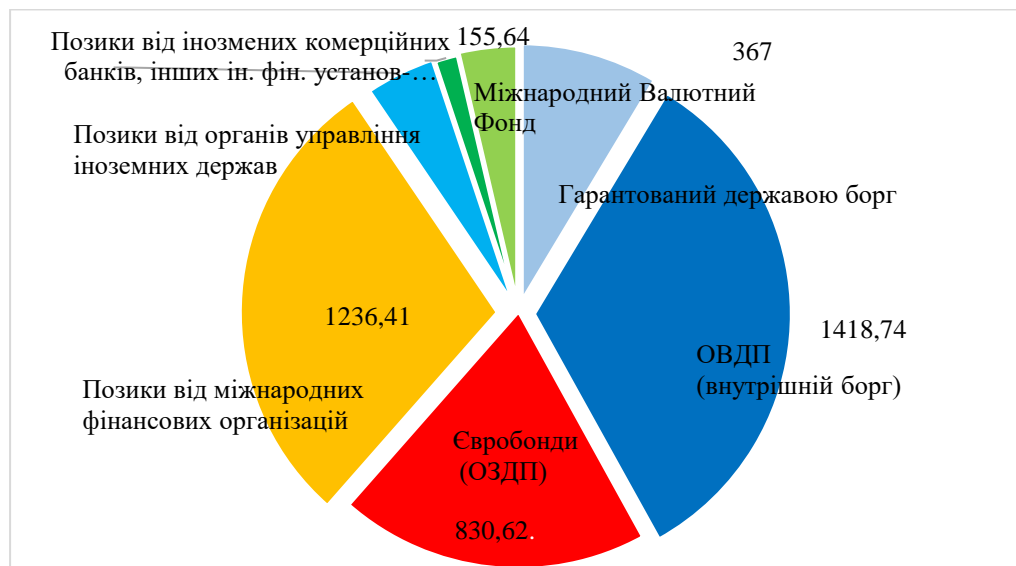

Рис.1. Деталізація боргу України за категоріями станом на 31 січня 2023 року

Джерело: складено автором на основі даних [2].

В розрізі валют погашень станом на 31 січня 2023 р., основна частина заборгованості повинна бути виплачена у національній валюті – грн. в загальній сумі 1 363,69 млрд грн., та в євро і доларах США (1 046.71 млрд грн. та 1 221.13 млрд грн. відповідно). Згідно з прогнозом щомісячних платежів Міністерства фінансів у 2023 р. Україна витратить 658,44 млрд грн, з яких 231,46 млрд грн піде на обслуговування та 426,98 млрд грн на виплату державного боргу.

Темп інфляції. За підсумками 2022 р., річна інфляція в Україні склала 26,6%. Аналізуючи темп інфляції за останні 11 років (2011-2022), ми спостерігаємо зростання показника на 21%. Рівень інфляції у 2022 р. зріс на 15% у порівнянні з 2021 р. Однією з ключових причин даного зростання є війна в Україні, що впливає також і на економіку держави. На сьогоднішній день прогнози інфляції в Україні невтішні. У Державному бюджеті на 2023 р. рівень

встановлено рівень інфляції складає 28%. Міжнародний валютний фонд (МВФ) передбачає зниження рівня інфляції приблизно до 22.5% наприкінці 2023 р. Про це повідомляється в Меморандумі про економічну та фінансову політику моніторингової програми МВФ від 8 грудня 2022 р. [3].

Доходи населення. Рівень доходів населення в Україні зростав протягом 2011-2021 рр. Але процент зростання не відповідав дійсності зростанню цін та витрат, оскільки темп інфляції зростав також. Під час дискусії «Як українська економіка пережила 2022 рік» у Центрі економічної стратегії (ЦЕС) зазначили, що реальні доходи населення України з лютого по грудень поточного року впали приблизно на 21% [4].

Політична ситуація в країні. На сьогоднішній день ситуація в Україні надзвичайно важка. Війна триває. Кожен день відбувається атаки Російської Федерації на територію України, також йдуть запеклі бої на сході країни. Значна частина підприємств перемістилися на захід України [5], але через важку ситуацію енергетичного ринку, яка була з листопада-січень 2023 р. рівень економічної діяльності значно зменшився по темпах зростання.

Проведений аналіз свідчить про невтішну поточну ситуацію на фондовому ринку – слабкий рівень залучення інвесторів-вкладників, низький рівень капіталізації лістингових компаній, низька ліквідність, недосконалість законодавства, домінування ОВДП, ведення основного обсягу торгу на позабіржовому сегменті, так як сучасне нестабільне фінансове середовище негативно впливає на функціонування фондового ринку в Україні. Однією з основних та вагомих причин є війна в країні. Першочерговими кроками для повноцінного функціонування фондового ринку є завершення війни та впровадження дієвої судової влади, законодавства для побудови позитивного інвестиційного середовища.

Список використаних джерел:

1. Валовий внутрішній продукт ВВП в Україні 2022. URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 28.03.2023).
2. Державний борг та гарантований державою борг. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 28.03.2023).
3. Меморандум про економічну та фінансову політику. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/memorandum_of_economic_and_financial_policies_by_the_authorities_of_ukraine-435 (дата звернення: 28.03.2023).
4. Регіональна статистика. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Archiv_u3/03/Arch_dv.htm (дата звернення: 28.03.2023).
5. Релокований на захід України бізнес створює сотні тисяч робочих місць для переселенців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3635054-relokovani-na-zahid-ukraini-biznes-stvorue-sotni-tisac-robocih-misc-dla-pereselenciv-veresuk.html> (дата звернення: 28.03.2023).